

Bjørnen og badevannet

Anders Ekeland., SV-medlem og samfunnsøkonom

økonomifaget

Anders Ekeland

I Klassekampen 15. september skriver Ingrid Grønli Åm i en kommentar: «Økonomifaget har aldri hatt de samme interne stridighetene som andre samfunnsfag. Fortsatt har mange økonomer klokkertro på egne metoder. Derfor er det sikkert sunt at studentene presser på for flere perspektiver. Men vi andre må ikke la oss forlede til å kaste hele faget ut med badevannet.»

Dette overser totalt den dype metodiske splittelsen som deler økonomifaget i to fiendtlige leirer: de ortodokse (nyklassiske) og de heterodokse. Vi ser den samme splittelsen mellom den dominerende nyklassiske teorien og de andre samfunnsvitenskapene. Sosiologi, antropologi, økonomisk geografi er helt på talefot med de heterodokse skolene i økonomifaget. Det er overhodet ikke snakk om å kaste «faget» ut med noe badevann, for det finnes ikke noe «økonomifag», bare ulike skoler.

Grunnen til denne splittelsen er at på den ene siden står en statisk teori, det vil si en teori som ikke har begrep om tid. På den andre siden står den heterodokse skolen og de andre samfunnsvitenskapene som har reell tid. Det er en feiltagelse å tro at alle heterodokse økonomer hører til på venstresiden i politikken. Det finnes en heterodoks skole som helt klart tilhører høyresida: «østerrikerne» (Hayek, Schumpeter). Men både Marx og Shaikh på venstresiden og Hayek og Schumpeter på høyresiden er enige om at kapitalismen kjennetegnes av dynamikk, rivende teknologisk utvikling, av «kreativ destruksjon» (bedrifter går konk, beinhard konkurranse). Marxister og østerrikere har en i store trekk sammenfallende kritikk av nyklassikernes begrep om perfekt «konkurranse».

Åm siterer Katrine Nyborg på at skal man temme en bjørn (markedet) må man kjenne bjørnens/markedets reaksjonsmønster. Det er helt riktig. Problemet er at et nyklassisk «marked» ikke har noe reaksjonsmønster! Det som studeres, er ikke et reelt marked, men en statisk likevektstilstand hvor ingenting endrer seg. Ikke teknologi, ikke priser, ikke preferanser. Dette er ikke perfekt konkurranse, men perfekt stagnasjon.

Mange tror at det er bedriftene som setter priser i denne modellen, men teorien sier at alle bare tilpasser seg priser som er «gitt». Teorien bryter sammen hvis det foregår handel til ikke-likevektspriser. Teorien kan per definisjon ikke forutse en krise – for alt den studerer, er ulike tilstander av likevekt.

Men hvis denne teorien er så uvitenskapelig, hvorfor er den da så dominerende? Det er kort fortalt fordi den har noen innebygde «resultater» som er politisk nyttige for samfunnets eliter. I modellen skaper skatter, fagforeninger og bondesamvirke ineffektivitet og må derfor utryddes. Statsdrift er per definisjon ineffektivt, derfor må man privatisere. Trenger jeg å legge til at teorien sier at alt annet en frihandel er et effektivitetstap?

At det finnes både fornuftige og radikale nyklassiske økonomer, forandrer ikke dette. Teorien er så verdensfjern og abstrakt at den kan gis nesten hvilken som helst pragmatisk tolkning. Men lutheranismen, katolisismen og islam blir ikke progressive av at det finnes noen få frigjøringsteologer.

Når Åm skriver at skal vi forstå hvor «grensene for økonomiske hensyn bør gå, må vi kjenne fagets begrensninger», så må det bli feil. Det finnes som sagt ikke et enhetlig «økonomifag». Generell likevektsteori (Arrow-Debreu) bør kastes ut av faget på samme måte som den geosentriske teorien om solsystemet ble kastet ut. Siden nyklassisk teori – økonomifagets kreasjonisme – er så dominerende, må man studere den. Da skjønner man hvor ufattelig virkelighetsfjern den er. Og det må den være hvis man skal bevise at markedet allokterer best.

Som Keynes' elev Joan Robinson uttrykte det: Man studerer [nyklassisk] økonomi, bare for ikke å bli lurt av andre [nyklassiske] økonomer!

anders.ekeland@online.no